

LA RECERCA CIENTÍFICA I TECNOLÒGICA A CATALUNYA, 1990

El dia 23 de gener de 1991 tingué lloc al Saló de Sant Jordi del Palau de la Generalitat de Catalunya la presentació pública del llibre *La recerca científica i tecnològica a Catalunya, 1990*, elaborat per l'Institut d'Estudis Catalans complint un encàrrec de la Comissió Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica (CIRIT) de la Generalitat de Catalunya. A l'acte, presidit pel M. Hble. Sr. Jordi Pujol, president de la Generalitat, foren convidades les personalitats culturals i polítiques més rellevants del país.

El president de l'Institut d'Estudis Catalans, Il·lm. Sr. Emili Giralt, pronuncià les paraules que reproduïm a continuació.

He de manifestar que a l'IEC ens sentim satisfets d'haver arribat al final de la tasca de preparació i publicació d'aquest llibre: *La recerca científica i tecnològica a Catalunya, 1990*; us he de dir que ens sentim fins a cert punt orgullosos del resultat de tota aquesta tasca, en la qual ha estat implicat tot l'Institut, des del Consell Permanent fins al personal administratiu, passant pels diversos esglaons del nostre Centre d'Estudis i Desenvolupaments Informàtics.

Quan la Generalitat ens encarregà l'elaboració d'aquest text vam acceptar el repte ben conscients d'això: que era realment un repte. L'Institut tot just sortia de la seva condició gairebé clandestina de durant tants anys, tot just acabava de recuperar la seva antiga seu a la Casa de Convalescència, però no havia encara aconseguit que les institucions públiques li atorguessin la confiança necessària i les subvencions pertinents per a complir el seu paper. Era el temps on la mi-

gradesa de les subvencions es justificava amb l'argument estúpid i fals, però generalitzat, que l'Institut no tenia capacitat de despesa i, en conseqüència, capacitat d'acció.

Acceptàrem el repte —ho repeteixo— convençuts que l'IEC tenia recursos humans suficients i la capacitat, l'empenta i la voluntat de renovació necessàries per a enfrontar-se a tasques de qualssevol dimensions —fossin les que fossin, les dimensions—, sempre que aquestes tasques tinguessin objectius clars, coherents amb els objectius de l'Institut. Acceptàrem el repte convençuts que si fracassàvem en la realització de l'encàrrec anàvem a perdre tota credibilitat. Però no acceptàvem la possibilitat d'aquest fracàs.

Com és explicat en un dels pròlegs del llibre —el pròleg del Dr. Cassassas, llavors des de la Presidència de l'IEC i després com a directe promotor del llibre—, el procés d'elaboració fou llarg, perquè el projecte era ambiciós, i en un moment donat el procés quedà estancat per manca de recursos. Més endavant fou gràcies a l'interès del conseller d'Ensenyament, el Dr. Laporte, acabat de nomenar nou president de la CIRIT, que se'ns va donar l'empenta definitiva, i el llibre ara és ja aquí en tres magnífics volums. Tot el material que hi havia recollit de la primera etapa ha estat aprofitat, actualitzat i homogeneïtzat amb el que s'ha recollit de nou. El resultat és que el llibre representa l'estat de la recerca a Catalunya el 1990, i creiem que el representa fidelment.

Som conscients d'algunes imperfeccions i errates que el llibre conté, i d'algunes mancances. Hom ha demanat ja, i ho reitero ara: esperem que els usuaris ens faran arribar propostes d'esmenes i suggeriments d'ampliacions, que recollirem amb cura. Perquè la tasca no s'acaba amb aquesta publicació. L'IEC —per mitjà de les seves seccions i de les seves filials— encarregarà una sèrie de revisions sectorials que posin de manifest les mancances existents, tant pel que fa als investigadors —noms que hi haurien d'ésser i no hi són— com d'ordre temàtic —unitats de recerca que no han estat incloses entre les 3.500 que integren els dos darrers volums d'aquesta obra.

D'altra banda, tenim gairebé acabat de negociar un acord amb la CIRIT per a mantenir viva la base de dades que hi ha darrera d'aquest llibre, i que l'ha fet possible. Aquesta base de dades —el segon i tercer volum— creiem que s'ha d'anar actualitzant de manera permanent; ha d'estar oberta a les consultes que siguin necessàries; ha de permetre que cada pocs anys sigui publicada una nova edició actualitzada dels dos esmentats volums de l'obra, o un volum suplementari d'actualització.

Els dos darrers volums són molt més que un repertori de les persones que constitueixen la nostra comunitat científica, perquè d'aquests volums es pot extreure informació múltiple, relativa, per exemple, als grups humans constituïts, a l'equipament material de què disposen, al tipus de publicacions que produeixen i al tipus de revistes on les publiquen, i molta d'altra.

Ara bé, així com aquests dos últims volums vénen a ésser un inventari, el primer volum té un caràcter diferent, i descriu qualitativament, per la mà d'especialistes, la majoria ben acreditats, les idees que aquests tenen de l'estat a Catalunya de la recerca en l'àmbit que els és propi. El conjunt d'aquests assaigs, trenta-vuit finestrals oberts al gran món de la ciència, és una visió panoràmica que creiem vàlida i que dona al llibre un interès addicional, o que potser en constitueix la part amb el màxim interès.

En aquest primer volum, hi ha, a més (a part uns resums generals i unes avaluacions estadístiques), l'estudi global de les respostes d'unes cinc-centes entrevistes que es van fer a persones significatives de la nostra comunitat científica. També aquest estudi ha estat actualitzat mitjançant les respostes rebudes a un qüestionari en el qual diverses de les afirmacions del primer esborrany eren formulades en el context del moment present a aquells caps de departament que volgueren respondre a la nostra crida, que foren molts. Ordenades i sistematitzades d'acord amb les sis divisions recomanades per la UNESCO, aquesta part forneix un contacte directe amb allò que pensen els investigadors respecte a la pròpia tasca.

L'Institut vol agrair la col·laboració d'aquesta ampla fracció de la comunitat científica que s'ha mostrat disposada a atendre les nostres convocatòries i a respondre les nostres preguntes, i això malgrat la pressió constant a què aquesta comunitat està sotmesa pel que fa a respondre qüestionaris i redactar projectes i memòries —que sovint no se sap per què serveixen. Aquesta receptivitat de la comunitat científica catalana als nostres suggeriments i a les nostres requestes ens ha confirmat la creença en la capacitat de convocatòria de l'Institut.

Voldria dir uns mots sobre aquesta facultat que l'Institut demostra tenir per a fer-se escoltar dels científics i investigadors.

Aquesta capacitat de convocatòria neix del prestigi mític acumulat per l'Institut: d'una banda, per la seva actuació en els seus inicis, sota climes que li eren favorables; d'altra banda, per la seva actuació indefallent durant els anys de quasi-clandestinitat sota el franquisme.

Però també d'un prestigi real o efectiu, procedent del seu caràcter d'organisme independent i de rel exclusivament catalana, fidel a Catalunya i a les seves institucions polítiques; organisme d'un àmbit territorial que abraça tot el mosaic dels Països Catalans, organisme, que, finalment, ha demostrat tenir una capacitat d'autorenovació i d'adaptació a les noves necessitats, com ha posat de manifest amb la reforma de la seva estructura, l'ampliació del nombre de les seccions i del nombre de membres, la minva en la mitjana d'edat dels seus membres, etc., reformes propiciades pels nous Estatuts que l'Institut s'ha donat i que la Generalitat de Catalunya aprovà el 26 de maig de 1989.

La nostra situació actual dins la comunitat científica, tal com es desprèn de les consideracions precedents, ens permet reivindicar per a l'Institut un paper actiu en la recerca científica; paper que nosaltres, d'acord amb estudis que estem realitzant, creiem que inclou els quatre nivells següents:

1r nivell

a) *Assessorament.* Els poders públics tenen la responsabilitat última en la seva intervenció en el procés de la recerca, però la natura mateixa d'aquesta activitat, i els coneixements especialitzats que implica, fan necessària una intervenció dels mateixos actors de la recerca.

Per tant, cal un *òrgan d'assessorament que tingui l'autoritat suficient* i que pugui abastar tots els àmbits on la recerca és exercida. Als Països Catalans, per la seva tradició i per la seva composició actual, que ja és prou àmplia per ell mateix i pel que representen les seves societats filials, aquest òrgan hauria d'ésser l'IEC.

L'IEC és, com ja he dit, un organisme independent, no governamental, on hi participen científics de totes les procedències.

Aquesta funció assessora de l'IEC no s'hauria d'estendre a qüestions relatives a la recerca *stricto sensu*, sinó que s'hauria d'estendre a un assessorament científico-tècnic general. Cada vegada més els governs han de prendre decisions sobre problemes originats pel desenvolupament científico-tècnic actual, els quals, encara que la decisió final sigui política, tenen un vessant estrictament tècnic que és necessari, almenys, de definir amb autoritat, precisió i independència de criteri.

Això és particularment important avui, per exemple, en totes les qüestions relacionades amb la preservació i gestió del medi natural.

2n nivell

b) *Coordinació*. El caràcter d'institució independent que té l'IEC (i les seves filials) fa que sigui especialment apte com a fòrum de trobada dels científics i, per tant, el qualifica per a una tasca de *coordinació interdisciplinària i interinstitucional* de la recerca, en la mesura que la realitat faci aquesta coordinació necessària o desitjable. L'existència del llibre que avui presentem demostra que això és possible per a l'Institut, i potser més fàcil que per a qualsevol altra institució existent o creada *ex novo*.

3r nivell

c) *Promoció*. En certs camps, l'experiència demostra que l'Administració té una inèrcia considerable i que no és capaç de seguir a la velocitat necessària tots els progressos que es van realitzant i totes les necessitats de la societat. Cal, doncs, un òrgan prou flexible i informat, com l'IEC, *per a poder plantejar a temps la iniciació d'activitats de recerca o de servei en aquelles qüestions que no són assumides encara* per les institucions polítiques i acadèmiques. A Catalunya tenim l'exemple del Servei Meteorològic, creat per l'Institut gràcies a l'impuls d'Eduard Fontserè, que és paradigmàtic en aquest aspecte. Evidentment, un vegada demostrada la utilitat i superada la fase d'inicialització, s'arriba a un estadi en què l'Administració ha de fer-se'n càrrec totalment, com passà amb l'al·ludit Servei.

4t nivell

d) *Realització*. En determinades disciplines que no tenen una incidència econòmica directa però que són d'una importància intrínseca dins del camp del coneixement, sobretot per als Països Catalans, el conreu de les quals no exigeix recursos excessius sinó més que res dedicació personal i l'accés a una infraestructura com la pròpia d'una institució com és ara l'IEC, aquesta institució *pot tenir òbviament un paper executor d'activitats de recerca*, i l'Institut no renunciarà mai a aquest paper.

Aquesta, tal com acabo de plantejar-la, és una reivindicació molt modesta i prudent, per a fer-la pragmàtica; però no exclou una reivindicació més general, si voleu de caràcter més utòpic, que seria fora de lloc i de temps voler desenvolupar ara i aquí.

Emili Giralt i Raventós
President de l'IEC